

Όροι και συνθήκες λειτουργίας
της Δημόσιας Εκπαίδευσης την
περίοδο των μέτρων για τον
περιορισμό του Covid19.

Το παράδειγμα των δημοσίων
πανεπιστημίων

Χρήστος Ζάγκος
Αργύρης Κυρίδης
Γιάννης Καμαριανός
Νίκος Φωτόπουλος

Διοσκούρων 4 & Πολυγνώτου
Αθήνα 105 55
Τ: 210 3310080 -1
F: 210 3310083
info@kpolykentro.gr
www.kpolykentro.gr

Ε.Π. Μεταρρύθμιση Δημόσιου Τομέα
Με την επένδυση «Ενισχυμένη σύμβαση για την ανάπτυξη»

ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ
ΠΟΛΥΚΕΝΤΡΟ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ &
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ
ΣΤΗΝ
ΕΠΟΧΗ ΤΗΣ
ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ
COVID-19

αφηγήσεις,
εμπειρίες,
πρακτικές
ποιοτικές και
ποσοτικές
διαστάσεις

Χρήστος Ζάγκος | Αργύρης Κυρίδης | Ιωάννης Καμαριανός | Νίκος Φωτόπουλος

Δυο λόγια για την πανδημία

Σύμφωνα με εκτιμήσεις της Unesco, περίπου 1,5 δισεκατομμύρια μαθητές και φοιτητές επηρεάστηκαν από το κλείσιμο των σχολικών μονάδων και των ΑΕΙ, γεγονός που έχει βαθύνει τις εκπαιδευτικές ανισότητες και έχει πλήξει ιδιαίτερα τις ευάλωτες ομάδες πληθυσμού.

Σε μια προσπάθεια μετριασμού των επιπτώσεων της κρίσης πανδημίας στο εκπαιδευτικό σύστημα οι περισσότερες χώρες επέλεξαν ως μια έκτακτη λύση τη μέθοδο της ψηφιακής εκπαίδευσης με την εκτεταμένη χρήση σύγχρονων συστημάτων τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνίας.

- Εξ αποστάσεως εκπαίδευση

Ένας διεπιστημονικός τομέας που έχει εξελιχθεί εδώ και δεκαετίες και χαρακτηρίζεται από τη χωρική απόσταση που χωρίζει τους εκπαιδευτές από τους εκπαιδευόμενους, τη χρήση εξειδικευμένων ψηφιακών πόρων και εργαλείων που έχουν σχεδιαστεί για να ανταποκριθούν σε ιδιαίτερες μαθησιακές ανάγκες και στην καθοδήγηση μέσω ανοιχτών εκπαιδευτικών πρακτικών (Λιοναράκης, 2001; Bozkurt, 2019; Zawacki-Richt et al 2020).

- Emergency Remote Teaching - ERT

Βασικός σκοπός σύμφωνα με τους Hodges, Moore, Lockee, Trust, & Bond, (2020) δεν είναι η διαμόρφωση ενός νέου ολοκληρωμένου εκπαιδευτικού οικοσυστήματος, αλλά η παροχή ενός πλαισίου που σε σύντομο χρονικό διάστημα θα εξασφαλίζει άμεση και αξιόπιστη πρόσβαση σε όλα τα μέρη της εκπαιδευτικής κοινότητας.

Όπως σημειώνει ο Αναστασιάδης (2020), σύμφωνα με αυτήν την προσέγγιση, **η έμφαση δε δίνεται στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση αλλά στην εξ αποστάσεως υποστήριξη των εκπαιδευομένων.**

Διαμορφώθηκε χωρίς μακροπρόθεσμο σχεδιασμό σε σύντομο χρονικό διάστημα.

Αποτελεί λοιπόν μια υποχρέωση, μια προσωρινή εκπαιδευτική λύση που προσπαθεί να απαντήσει σε υπαρκτά προβλήματα που αναγκάζουν τις εκπαιδευτικές κοινότητες να υιοθετήσουν προσωρινά διαφορετικές στρατηγικές και προτεραιότητες στην εκπαιδευτική διαδικασία (Bozkurt & Sharma 2020).

Διεθνείς έρευνες για το πανεπιστήμιο και την πανδημία

- **Κίνα:** Η Bao (2020) στη μελέτη της για το Πανεπιστήμιο του Πεκίνου με δείγμα 44.700 υποκειμένων σημειώνει ότι οι μεγαλύτερες δυσκολίες για τους φοιτητές δεν προέρχονταν από την έλλειψη τεχνολογικών δεξιοτήτων, αλλά από **έλλειψη αυτοπειθαρχίας, κατάλληλου μαθησιακού υλικού ή κατάλληλου χώρου για μελέτη**. Στην έρευνα τους οι Cao, Fang, Hou, Han, Xu, Dong, & Zheng (2020) για την επίδρασή της πανδημίας και του εγκλεισμού σε ένα δείγμα 7.143 φοιτητών από το πανεπιστήμιο της Changzhi υποστηρίζουν ότι καθοριστικούς παράγοντες για την ψυχολογία των φοιτητών εν μέσω πανδημίας φαίνεται να αποτελούν το **οικογενειακό εισόδημα, η αστικότητα της περιοχής που διαμένουν, καθώς και το αν διαμένουν ή όχι με την οικογένειά τους**.
- **Γερμανία:** Οι Skulmowski και Rey (2020) στην ερευνά τους σε 10.389 φοιτητές του Πανεπιστημίου του Chemnitz στη Γερμανία σημειώνουν ότι η συνθήκη της πανδημίας θα αποτελέσει **προπομπό της μελλοντικής «παιδαγωγικής εμπειρίας»** που θα βιώνουν οι φοιτητές στα πανεπιστήμια και την περίοδο μετά την πανδημία.
- **Γκάνα:** Στην έρευνα των Owusu-Fordjour, Koomson, & Hanson (2020) σε δείγμα 2500 φοιτητών από την Γκάνα είναι εμφανής η αρνητική επίπτωση της τηλεεκπαίδευσης αναφορικά με τα μαθησιακά αποτελέσματα, καθώς οι φοιτητές δήλωσαν μεταξύ άλλων ότι είχαν **περιορισμένη πρόσβαση στο διαδίκτυο**, δεν κατείχαν την **απαιτούμενη τεχνογνωσία χρήσης των εκπαιδευτικών πλατφορμών** με τις οποίες μάλιστα δεν ήταν εξοικειωμένο ούτε καν το **διδασκτικό προσωπικό** των πανεπιστημίων.

Διεθνείς έρευνες για το πανεπιστήμιο και την πανδημία

- **Πακιστάν:** Τα ευρήματα των Malik, Ajmal & Jumaní (2020) κατέδειξαν ότι και οι φοιτητές σε πανεπιστήμια του Πακιστάν **αντιμετώπισαν μεγάλη δυσκολία κατανόησης κατά τη διάρκεια των διαδικτυακών μαθημάτων**, ενώ το σύνολό σχεδόν των φοιτητών δήλωσε ότι είχαν **περιορισμένη πρόσβαση στο διαδίκτυο** και δεν είχαν λάβει προηγούμενη **καθοδήγηση** σχετικά με τη χρήση της εκπαιδευτικής πλατφόρμας. Επίσης, στην εν λόγω έρευνα τονίστηκε ο **αυξημένος φόρτος εργασίας των καθηγητών** τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, λόγω της ανάγκης τροποποίησης εν γένει της διδακτικής τους μεθοδολογίας.
- **Βρετανία:** . Αντίστοιχη έρευνα στη Βρετανία (Neves & Hewitt, 2020) κατέγραψε μεταξύ άλλων, τις επιπτώσεις της πανδημίας στην **ψυχική υγεία των φοιτητών**, ενώ ενδιαφέρον επίσης παρουσιάζει έρευνα σε 730 φοιτητές σε σχολές επιστημών υγείας η οποία κατέγραψε ότι μόλις το 1/3 των υποκειμένων προτιμά την εξ αποστάσεως αξιολόγηση, ενώ αναδεικνύει ως κυρίαρχο ζήτημα το **αδιάβλητο των διαδικασιών εξέτασης** που λαμβάνουν χώρα με εξ αποστάσεως μεθοδολογίες

Έρευνες για το ελληνικό πανεπιστήμιο

- Οι Γούλας & Καραλής (2020), αν και επικεντρώνονται στο αποτύπωμα της πανδημίας στη Δια Βίου Μάθηση στη χώρα μας, ορθά θα υποστηρίξουν ότι μετά το σύστημα δημόσιας υγείας, **η τριτοβάθμια εκπαίδευση ήταν εκείνο το δημόσιο σύστημα που επέδειξε υψηλά αντανakλαστικά και άμεση ανταπόκριση στην κρίση**, καθώς έως το τέλος Μαρτίου 2020 όλα τα ελληνικά πανεπιστήμια είχαν ανακοινώσει μετάπτωση σε συστήματα σύγχρονης και ασύγχρονης εκπαίδευσης σε ποσοστό 96,5% (Λακασάς, 2020).
- Η έρευνα των Karalis & Raïkou (2020) έδειξε οι σπουδαστές είναι **θετικοί στη μετάβαση από την παραδοσιακή μάθηση στην εξ αποστάσεως**. Ειδικότερα, σύμφωνα με τα ευρήματα αυτής της μελέτης, κατά το κλείσιμο των πανεπιστημίων, οι φοιτητές ήταν φορτισμένοι από έντονα αρνητικά συναισθήματα. Ωστόσο, κατά την έναρξη των ηλεκτρονικών τάξεων αυτά τα αρνητικά συναισθήματα μετατράπηκαν σε θετικά (αισιοδοξία και ανακούφιση, ενθουσιασμός για τη νέα εμπειρία).
- Η έρευνα των Kedreka & Katsidis (2020), που διενεργήθηκε σε φοιτητές της βιολογικής σχολής του Πανεπιστημίου της Θράκης, έδειξε παρόμοια αποτελέσματα. Ειδικότερα, οι φοιτητές δήλωσαν ότι θεωρούν ότι η εξ αποστάσεως εκπαίδευση είναι **ενδιαφέρουσα, σύγχρονη, επαρκής και βολική**, αλλά **δεν μπορεί να αντικαταστήσει την εμπειρία της κοινωνικής αλληλεπίδρασης με συναδέλφους και καθηγητές**. Επίσης, οι σπουδαστές της έρευνας εξέφρασαν ανησυχίες για τα μαθήματα, τις εξετάσεις και τις εργαστηριακές εργασίες.

Έρευνες για το ελληνικό πανεπιστήμιο

- Στην ερευνητική προσπάθεια των Σταμπολτζή, Γιαννούλα & Καλαματιανού (2020) μελετάται ο βαθμός αποδοχής των μεθόδων εξ αποστάσεως διδασκαλίας εν μέσω COVID-19 από τους προπτυχιακούς φοιτητές ελληνικών πανεπιστημίων με **διακριτές ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες**. Η εν λόγω έρευνα θα καταδείξει τη **θετική στάση των υποκειμένων απέναντι στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση στα πανεπιστήμια, αλλά θα αναδείξει και σειρά αδυναμιών όπως η ελλιπής ενημέρωση από τα ιδρύματα, η αδυναμία πρόσβασης και η έλλειψη επικοινωνίας και ανατροφοδότησης από τους καθηγητές**.
- Θετικά φαίνεται να ανταποκρίθηκαν οι φοιτητές του Πανεπιστημίου Πατρών στην μετάβαση από τη δια ζώσης στην εξ' αποστάσεως διδασκαλία συμφωνά και με τα αποτελέσματα της έρευνας των Kamarianos, Adamopoulou, Lambropoulos & Stamelos, (2020) όπου φαίνεται τα υποκείμενα να **αντιμετώπισαν τη συνθήκη της πανδημίας ως μια πρόκληση και ευκαιρία για να αναπτύξουν νέες ψηφιακές δεξιότητες**.
- Οι Zagkos, Kyridis, & Kamarianos (2022) σε έρευνα με δείγμα 807 φοιτητές από 5 ελληνικά πανεπιστήμια τόνισαν, μεταξύ άλλων, **τις αλλαγές στην παιδαγωγική σχέση φοιτητή-διδάσκοντα** καθώς όξυνση των εκπαιδευτικών ανισοτήτων λόγω της άνισης πρόσβασης των υποκειμένων σε κατάλληλο εξοπλισμό

Η ταυτότητα της έρευνας

Δείγμα:

1084

εκπαιδευτικοί
της Α/θμιας και
της Β/θμιας
δημόσιας
εκπαίδευσης και

219

εκπαιδευτικοί
της
τριτοβάθμιας
εκπαίδευσης

Πληθυσμός:

Εκπαιδευτικοί
που εργάζονται
και στις τρεις
βαθμίδες της
ελληνικής
δημόσιας
εκπαίδευσης

Σκοπός της έρευνας

Σκοπός της έρευνας (ερευνητικό πρόβλημα) είναι να ανιχνεύσει, να περιγράψει και να «μετρήσει» τους όρους και τις συνθήκες εργασίας των εκπαιδευτικών της ελληνικής δημόσιας εκπαίδευσης, κατά την περίοδο της πανδημίας. Με άλλα λόγια, σκοπός της έρευνας είναι να αποτυπώσει με ποσοτικούς όρους τις συνθήκες και τους όρους εργασίας που βίωσε και συνεχίζει να βιώνει ο συγκεκριμένος πληθυσμός.

Η ταυτότητα της έρευνας

Στόχοι της έρευνας

1. Να καταγραφούν τα δημογραφικά και τα κοινωνικά χαρακτηριστικά των εκπαιδευτικών.

2. Να μετρηθεί το επίπεδο της επαγγελματικής εξουθένωσής τους, κατά την περίοδο της πανδημίας.

3. Να μετρηθεί η επίδραση συγκεκριμένων παραγόντων επαγγελματικού άγχους που ενδεχομένως βιώνουν κατά την περίοδο της πανδημίας.

4. Να συσχετιστεί το επίπεδο της επαγγελματικής τους εξουθένωσης με την βαθμίδα όπου εργάζονται.

5. Να συσχετιστεί το επίπεδο της επαγγελματικής τους εξουθένωσης με συγκεκριμένα δημογραφικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά των εκπαιδευτικών της ελληνικής δημόσιας εκπαίδευσης, κατά την περίοδο της πανδημίας.

6. Να συσχετιστεί η επίδραση που ασκούν συγκεκριμένοι παράγοντες επαγγελματικού άγχους στους όρους και στις συνθήκες εργασίας των εκπαιδευτικών.

7. Να καταγραφούν οι στάσεις των εκπαιδευτικών απέναντι στα τεχνικά προβλήματα και στο κόστος της τηλεκπαίδευσης που αντιμετωπίζουν κατά την περίοδο της τηλεκπαίδευσης.

8. Να καταγραφούν οι στάσεις των εκπαιδευτικών απέναντι σε ζητήματα ψηφιακών δεξιοτήτων και των επιμορφωτικών τους αναγκών.

9. Να καταγραφούν οι στάσεις των εκπαιδευτικών απέναντι σε ζητήματα ανασυγκρότησης του κοινωνικού τους βίου (εκπαιδευτική και κοινωνική καθημερινότητα).

10. Να καταγραφούν οι στάσεις των εκπαιδευτικών απέναντι σε ζητήματα διδασκαλίας και μάθησης (εκπαιδευτική αποτελεσματικότητα), κατά την περίοδο της πανδημίας.

11. Να συσχετιστούν οι στάσεις των εκπαιδευτικών ανά κλίμακα με τα δημογραφικά και τα κοινωνικά τους χαρακτηριστικά.

Μεθοδολογικό εργαλείο

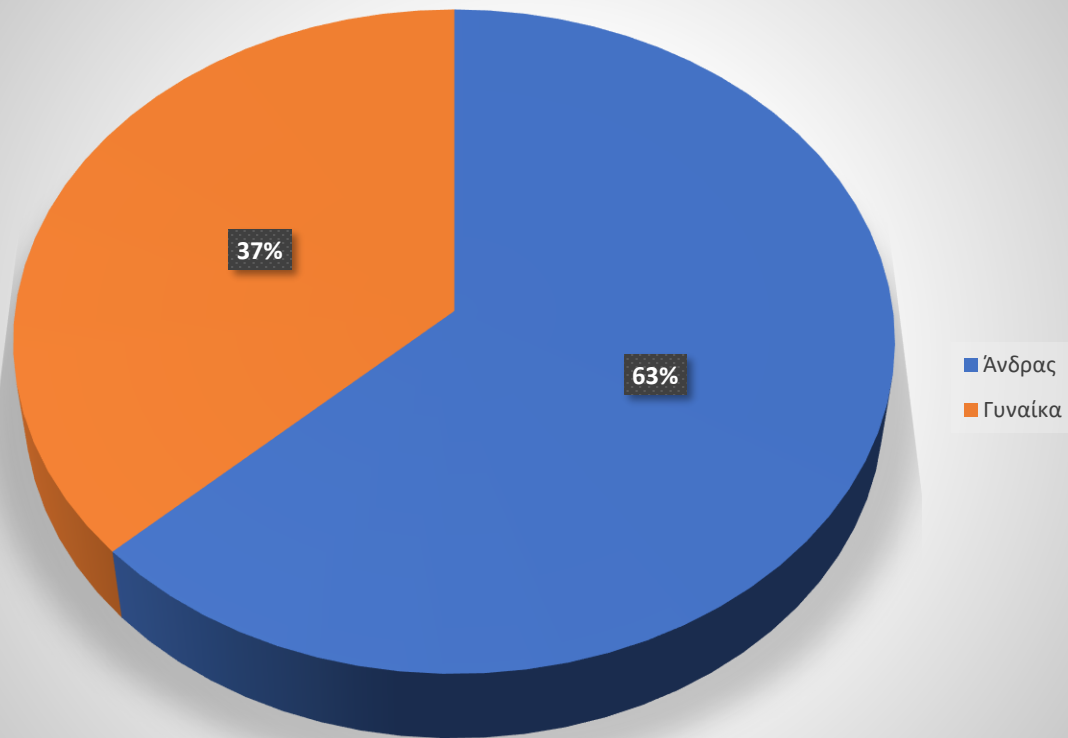
- Α. Ερωτήσεις δημογραφικών και κοινωνικών χαρακτηριστικών
- Β. Κλίμακα του Συνδρόμου της Επαγγελματικής Εξουθένωσης των Εκπαιδευτικών (Maslach Burnout Inventory M.B.I., Maslach & Jackson, 1986 , όπως χρησιμοποιήθηκε από την Μούζουρα).
 - Β1. Κλίμακα Συναισθηματικής Εξάντλησης
 - Β2. Κλίμακα Αποπροσωποποίησης
 - Β3. Κλίμακα Προσωπικής Επίτευξης
- Γ. Ερωτηματολόγιο Πηγών Επαγγελματικού Στρες των Εκπαιδευτικών. (Maslach et, al., 1997) .
- Δ. Ερωτηματολόγιο, για την πανδημία
 - Δ1. Τα τεχνικά προβλήματα και το κόστος της τηλεεκπαίδευσης
 - Δ2. Ζητήματα ψηφιακών δεξιοτήτων και ανάγκες επιμόρφωσης
 - Δ3. Ζητήματα ανασυγκρότησης του κοινωνικού βίου των εκπαιδευτικών
 - Δ4. Ζητήματα διδασκαλίας και μάθησης

Εγκυρότητα κλιμάκων

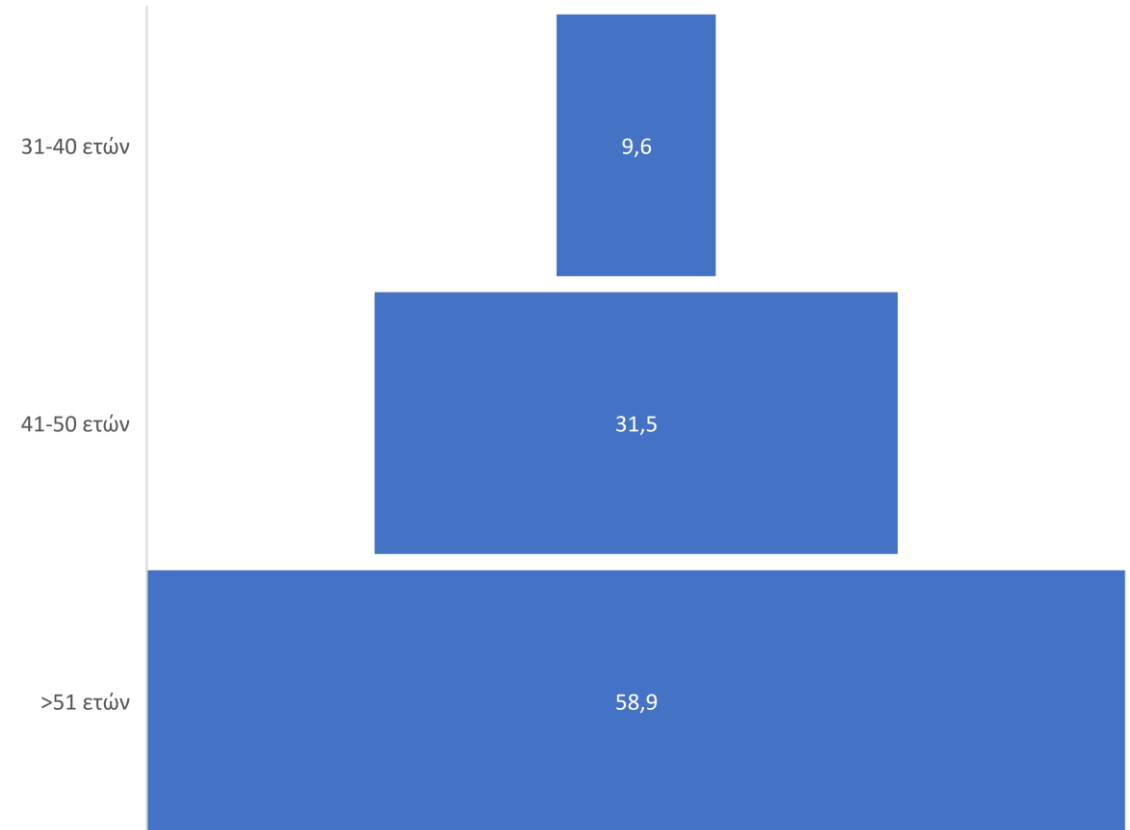
Κλίμακα		Cronbach's alpha
A	Ερωτηματολόγιο Συνδρόμου Επαγγελματικής Εξουθένωσης (Maslach & Jackson, 1986 όπως μεταφράστηκε από την Μούζουρα, 2005) – Προσαρμογή	0,701
B	Ερωτηματολόγιο πηγών Επαγγελματικού Στρες των Εκπαιδευτικών (Μούζουρα, 2005) – Προσαρμογή	0,923
Γ	Τα τεχνικά προβλήματα και το κόστος της τηλεεκπαίδευσης	0,912
Δ	Ζητήματα ψηφιακών δεξιοτήτων και ανάγκες επιμόρφωσης	0,880
Ε	Ζητήματα ανασυγκρότησης του κοινωνικού βίου των εκπαιδευτικών	0,937
ΣΤ	Ζητήματα διδασκαλίας και μάθησης	0,943

Δημογραφικά

Κατανομή του δείγματος των πανεπιστημιακών ανάλογα με το φύλο

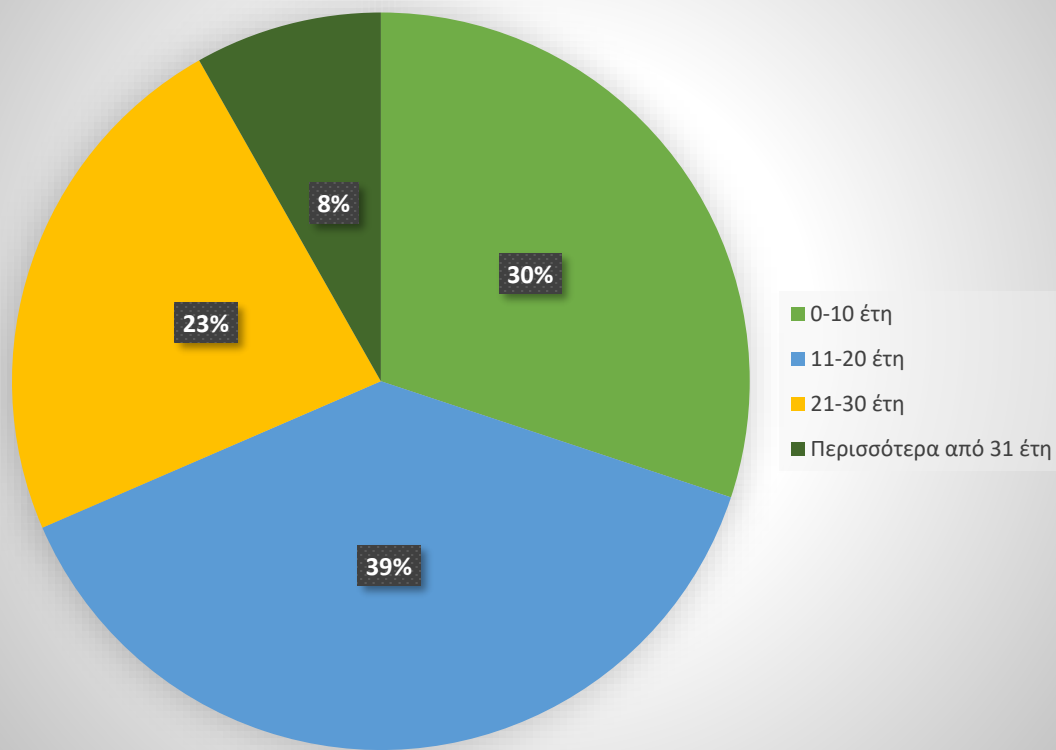

Κατανομή του δείγματος ανάλογα με την ηλικία

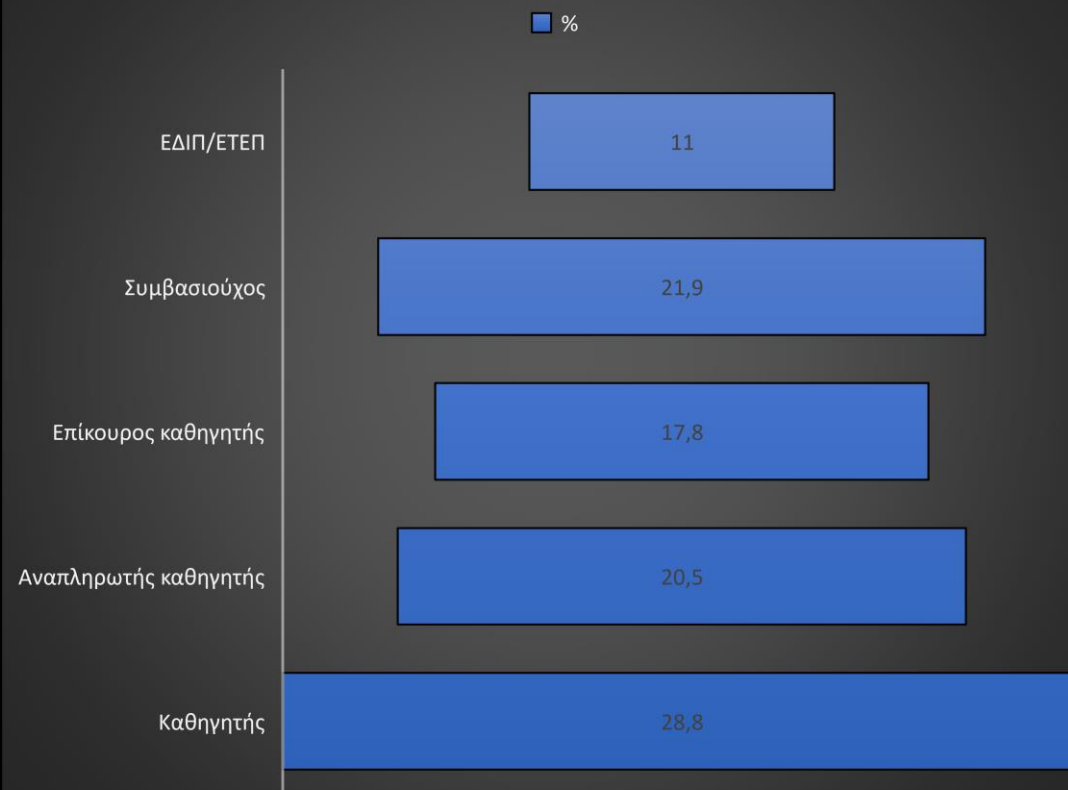

Δημογραφικά

Κατανομή του δείγματος ανάλογα με την προϋπηρεσία του στην τριτοβάθμια εκπαίδευση

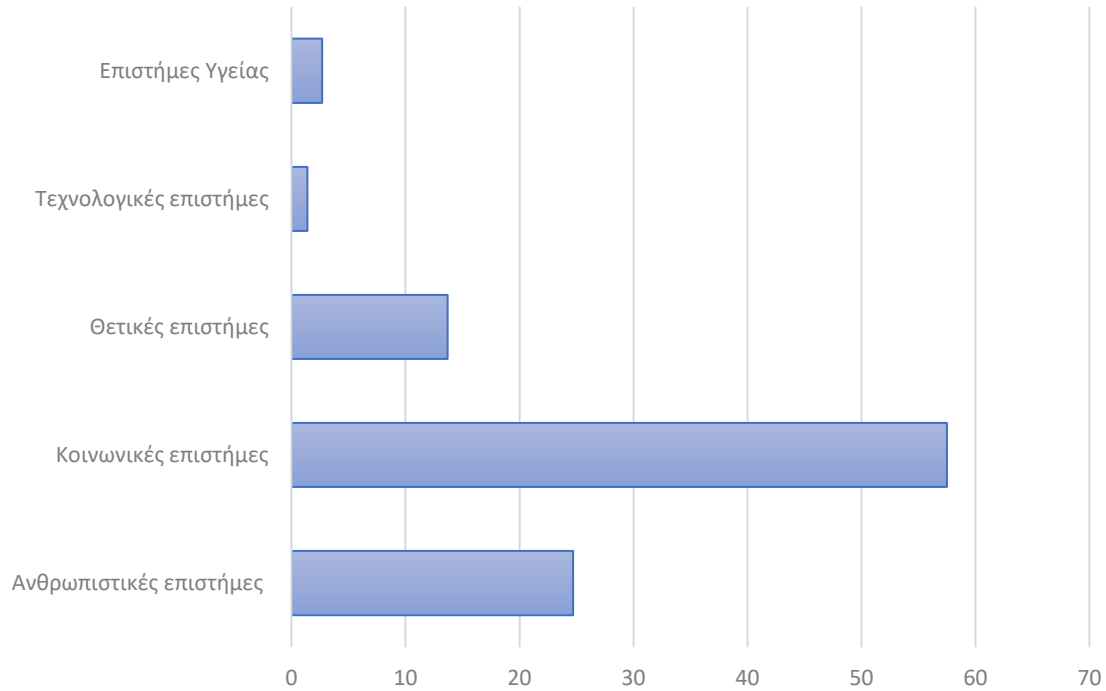

Κατανομή του δείγματος των πανεπιστημιακών ανάλογα με τη σχέση εργασίας και την βαθμίδα τους

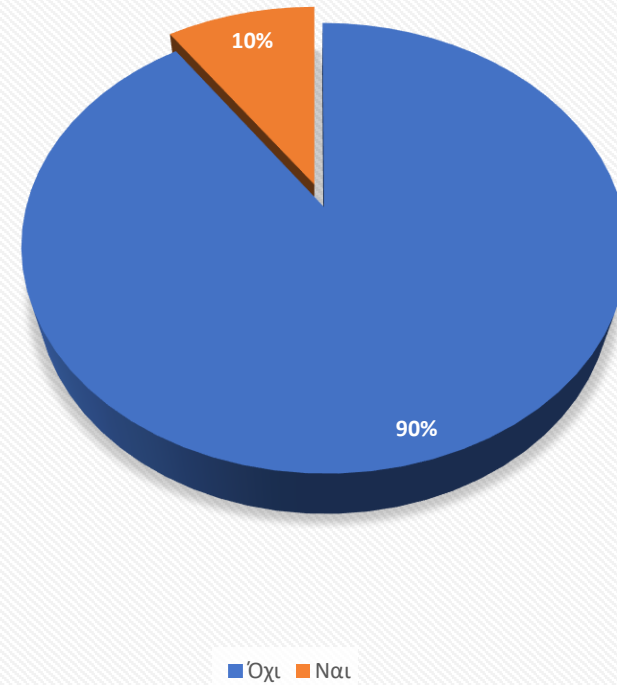

Δημογραφικά

Κατανομή του δείγματος των πανεπιστημιακών ανάλογα με τον επιστημονικό κλάδο της ειδίκευσής τους

Κατανομή του δείγματος ανάλογα με το εάν κατέχει θέση ευθύνης στο πανεπιστήμιο

Πρώτα αποτελέσματα

Βαθμός ικανοποίησης από την ανταπόκριση της δημόσιας εκπαίδευσης στις απαιτήσεις της πανδημίας

Βαθμός ικανοποίησης	Υποκείμενα	%
Καθόλου	9	4,1
Ελάχιστα	27	12,3
Μέτρια	60	27,4
Αρκετά	78	35,6
Πολύ	45	20,5
Σύνολο	219	100,0

Βαθμός ικανοποίησης από την από την εκπαιδευτική πολιτική κατά την περίοδο της πανδημίας

Βαθμός ικανοποίησης	Υποκείμενα	%
Καθόλου	51	23,3
Ελάχιστα	51	23,3
Μέτρια	22	10
Αρκετά	74	33,8
Πολύ	21	9,6
Σύνολο	219	100,0

Ερωτηματολόγιο Συνδρόμου Επαγγελματικής Εξουθένωσης

A	Δηλώσεις	0	1	2	3	4	5	6
Συναισθηματικής Εξάντληση								
A1	Νιώθω συναισθηματικά «στραγγισμένος /η» από τη δουλειά μου	9,6	17,8	13,7	23,3	16,4	16,4	2,7
A2	Νιώθω εξαντλημένος /η στο τέλος της εργάσιμής μέρας	2,7	15,1	13,7	17,8	26,0	20,5	4,1
A3	Νιώθω κουρασμένος /η όταν σηκώνομαι το πρωί και πρέπει να αντιμετωπίσω μια ακόμη μέρα στη δουλειά	15,1	19,2	17,8	16,4	21,9	8,2	1,4
A6	Το να εργάζομαι με ανθρώπους όλη μέρα αποτελεί πίεση για μένα	26,0	26,0	23,3	13,7	5,5	4,1	1,4
A8	Αισθάνομαι ξοφλημένος /η εξαιτίας της δουλειάς μου	63,0	20,5	9,6	6,8			
A13	Αισθάνομαι απογοητευμένος από τη δουλειά μου	37,0	30,1	13,7	15,1	2,7		1,4
A14	Αισθάνομαι ότι εργάζομαι πολύ σκληρά		2,7	5,5	5,5	26,0	38,4	21,9
A16	Το να κάνω μια εργασία που με φέρνει σε άμεση σχέση με τους ανθρώπους, μου προκαλεί υπερβολικό στρες	35,6	35,6	15,1	5,5	4,1	4,1	
A20	Νιώθω σαν να είμαι στο τέλος μου	54,8	28,8	5,5	6,8		1,4	2,7
Αποπροσωποποίηση								
A5	Αισθάνομαι ότι μεταχειρίζομαι μερικούς από τους εκπαιδευόμενους σαν να ήταν άψυχα αντικείμενα	60,3	12,3	13,7	9,6	2,7	1,4	
A10	Έγινα σκληρότερος /η προς τους ανθρώπους από τότε που είμαι στη δουλειά αυτή	46,6	20,5	6,8	6,8	11,0	6,8	1,4
A11	Ανησυχώ ότι η δουλειά αυτή με σκληραίνει συναισθηματικά	38,4	30,1	5,5	8,2	12,3	5,5	
A15	Δεν νοιάζομαι πραγματικά για το τι συμβαίνει σε κάποιους από τους εκπαιδευόμενους	65,8	17,8	6,8	2,7	4,1		2,7
A22	Αισθάνομαι πώς οι εκπαιδευόμενοι με κατηγορούν για κάποια από τα προβλήματά τους	34,2	30,1	16,4	15,1	4,1		
Προσωπική Επίτευξη								
A4	Μπορώ εύκολα να καταλάβω πώς οι εκπαιδευόμενοι μου αισθάνονται γενικώς για τα πράγματα		1,4	1,4	21,9	31,5	35,6	8,2
A7	Αντιμετωπίζω πολύ αποτελεσματικά τα προβλήματα των εκπαιδευόμενων	1,4	2,7	5,5	16,4	28,8	31,5	13,7
A9	Νιώθω πραγματικά ότι επηρεάζω τη ζωή άλλων ανθρώπων μέσα από τη δουλειά μου		4,1	5,5	19,2	23,3	34,2	13,7
A12	Νιώθω εξαιρετικά ενεργητικός /ή		1,4	5,5	16,4	32,9	31,5	12,3
A17	Μπορώ εύκολα να δημιουργήσω άνετη ατμόσφαιρα με τους εκπαιδευόμενους			6,8	4,1	12,3	47,9	28,8
A18	Αισθάνομαι τονωμένος /η μετά από μια στενή συνεργασία με τους εκπαιδευόμενους	2,7			11,0	24,7	37,0	24,7
A19	Έχω επιτύχει πολλά αξιόλογα πράγματα στη δουλειά αυτή			1,4	16,4	23,3	39,7	19,2
A21	Στη δουλειά μου, χειρίζομαι τα συναισθηματικά προβλήματα πολύ ήρεμα	1,4	2,7	8,2	16,4	24,7	32,9	13,7

Κλίμακα	Cronbach's alpha
Κλίμακα Συναισθηματικής Εξάντλησης	0,772
Αποπροσωποποίηση	0,68
Προσωπική Εκπλήρωση	0,717
Ολική κλίμακα	0,701

	Χαμηλή	Μέτρια	Υψηλή	Τιμή
Κλίμακα Συναισθηματικής Εξάντλησης	<16	17-26	>26	18,54
Αποπροσωποποίηση	<8	9-13	>14	5,67
Προσωπική Επίτευξη	>37	31-36	<30	17,31

Επαγγελματική εξουθένωση

- Στην κλίμακα Συναισθηματικής Εξάντλησης το άθροισμα των μέσων τιμών ανέρχεται στο 18,54, επομένως μπορούμε να κάνουμε λόγο για **μέτριο επίπεδο συναισθηματικής εξάντλησης** στο σύνολο του δείγματος (μέτριο επίπεδο επίπεδο= 17-26). Οι υψηλότεροι ΜΟ στην κλίμακα Συναισθηματικής Εξάντλησης εντοπίστηκαν στις δηλώσεις A14: Αισθάνομαι ότι εργάζομαι πολύ σκληρά (Μ.Ο: 4,58/5), A2: Νιώθω εξαντλημένος /η στο τέλος της εργάσιμής μέρας (Μ.Ο: 3,27/5) και A1: Νιώθω συναισθηματικά «στραγγισμένος /η» από τη δουλειά μου (Μ.Ο: 2,79).
- Στην κλίμακα Αποπροσωποποίησης το άθροισμα των μέσων τιμών ανέρχεται μόλις στο 5,67, αντιστοιχώντας σε **χαμηλό επίπεδο αποπροσωποποίησης** στο σύνολο του δείγματος (χαμηλό επίπεδο= <8). Στην εν λόγω κλίμακα λοιπόν (Αποπροσωποποίησης), οι υψηλότεροι ΜΟ στην κλίμακα Αποπροσωποποίησης εντοπίστηκαν στις δηλώσεις A15: Δεν νοιάζομαι πραγματικά για το τι συμβαίνει σε κάποιους από τους εκπαιδευόμενους (Μ.Ο: 0,73) και A5: Αισθάνομαι ότι μεταχειρίζομαι μερικούς από τους εκπαιδευόμενους σαν να ήταν άψυχα αντικείμενα (Μ.Ο: 0,86).
- Στην κλίμακα Προσωπικής Επίτευξης το άθροισμα των μέσων τιμών ανέρχεται στο 17,31, αντιστοιχώντας σε **υψηλό επίπεδο προσωπικής επίτευξης** στο σύνολο του δείγματος (υψηλό επίπεδο= <30). Οι υψηλότεροι ΜΟ στην κλίμακα Προσωπικής Επίτευξης εντοπίστηκαν στις δηλώσεις A17: Μπορώ εύκολα να δημιουργήσω άνετη ατμόσφαιρα με τους εκπαιδευόμενους (Μ.Ο: 4,88), A18: Αισθάνομαι τονωμένος /η μετά από μια στενή συνεργασία με τους εκπαιδευόμενους (Μ.Ο.: 4,64) και A19: Έχω επιτύχει πολλά αξιόλογα πράγματα στη δουλειά αυτή (Μ.Ο: 4,59).

Πηγές Επαγγελματικού Άγχους των πανεπιστημιακών

		Cronbach's alpha	Κλίμακα	Mean	S.D.
M1	Θέματα σχετικά με τη μάθηση και τη συμπεριφορά των φοιτητών	0,768	Θέματα σχετικά με τη μάθηση και τη συμπεριφορά των φοιτητών/ τριών	2,625	,789
M2	Θέματα σχετικά με τον εκπαιδευτικό οργανισμό	0,703	Θέματα σχετικά με τον εκπαιδευτικό οργανισμό	3,411	,790
M3	Θέματα που αφορούν σχέσεις, φόρτο εργασίας και πιέσεις χρόνου	0,763	Θέματα που αφορούν σχέσεις, φόρτο εργασίας και πιέσεις χρόνου	3,235	,758
M4	Θέματα σχετικά με έλλειψη στήριξης και κύρους του επαγγέλματος του εκπαιδευτικού	0,784	Θέματα σχετικά με έλλειψη στήριξης και κύρους του επαγγέλματος του πανεπιστημιακού	2,99	,839
M5	Θέματα σχετικά με τη διαχείριση ζητημάτων που προέκυψαν από την πανδημία	0,850	Θέματα σχετικά με τη διαχείριση ζητημάτων που προέκυψαν από την πανδημία	3,59	,806
MT	Ολική κλίμακα	0,923	Ολική κλίμακα	3,01	,626

Θέματα σχετικά με τη μάθηση και τη συμπεριφορά των φοιτητών		Mean	S.D.
B1	Προβλήματα συμπεριφοράς των φοιτητών - τριών (ανυπακοή, αυθάδεια, κ.ά.)	2,32	1,148
B3	Πειθαρχικά προβλήματα	1,92	,935
B5	Τμήματα ανομοιογενή, ως προς το επίπεδο	3,00	1,137
B6	Έλλειψη ενδιαφέροντος και κινήτρων εκ μέρους των φοιτητών – τριών	3,03	1,184
B7	Έλλειψη γνώσεων για χειρισμό προβλημάτων μάθησης /συμπεριφοράς	2,48	1,102
Θέματα σχετικά με τον οργανισμό του πανεπιστημίου		Mean	S.D.
B2	Τμήματα με μεγάλο αριθμό φοιτητών – τριών	3,53	1,307
B13	Συνεχείς αλλαγές στην εκπαιδευτική πολιτική	3,81	1,215
B16	Προβλήματα υποδομής (κτιρίων, θέρμανσης κ.ά.)	3,38	1,334
B19	Μη έγκαιρη κάλυψη των κενών σε εκπαιδευτικό προσωπικό	3,92	1,182
Θέματα που αφορούν σχέσεις, φόρτο εργασίας και πιέσεις χρόνου		Mean	S.D.
B20	Συγκρούσεις με συναδέλφους, με την διοίκηση του ιδρύματος	2,55	1,338
B21	Μεγάλος φόρτος εργασίας	4,01	,854
B23	Έλλειψη χρόνου για προετοιμασία μαθήματος /διόρθωση γραπτών	3,04	1,213
B25	Μεγάλος όγκος μη διδακτικής εργασίας (διοικητικό έργο)	3,44	1,317
B26	Μεταφορά εργασίας στο σπίτι	3,82	1,189
B27	Διδασκαλία πολλών διαφορετικών μαθημάτων	3,01	1,290
Θέματα σχετικά με έλλειψη στήριξης και κύρους του επαγγέλματος του πανεπιστημιακού		Mean	S.D.
B8	Έλλειψη αυτονομίας	2,41	1,273
B9	Μη συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων για θέματα που σας αφορούν	3,21	1,263
B10	Μη αναγνώριση του επιπλέον προσφερόμενου έργου των εκπαιδευτικών	3,04	1,155
B11	Έλλειψη προοπτικών καριέρας	2,34	1,277
B14	Ασάφεια σχετικά με το ρόλο του πανεπιστημιακού καθηγητή	3,30	1,365
B18	Ανεπαρκής μισθός	3,92	1,182
Θέματα σχετικά με τη διαχείριση ζητημάτων που προέκυψαν από την πανδημία		Mean	S.D.
B28	Ανησυχία για την υγεία μου λόγω της πανδημίας του Covid 19	3,01	1,225
B29	Ελλείψεις σε ζητήματα υγιεινής και ασφάλειας στο χώρο εργασίας μου	2,67	1,296
B31	Δυσκολίες με την αντιμετώπιση τεχνικών προβλημάτων	2,73	1,233
B32	Ανάγκη προσωπικής επένδυσης σε υλικοτεχνική υποδομή	3,27	1,298
B33	Δυσκολίες διαχείρισης του οικογενειακού μου περιβάλλοντος λόγω της καραντίνας	2,74	1,378
B34	Αίσθηση ανεπάρκειας ως προς την χρήση των ψηφιακών μέσων	2,04	1,166
B35	Ανασφάλεια σχετικά με τη διαχείριση των προσωπικών δεδομένων μου	2,62	1,424
B36	Ανασφάλεια σχετικά με τη δυνατότητα της παρακολούθησης των μαθημάτων μου και από άτομα εκτός πανεπιστημίου	2,29	1,290
B37	Αδυναμία διαχωρισμού μεταξύ ιδιωτικού και εργασιακού χρόνου	3,60	1,271
B38	Ανασφάλεια σχετικά με τις αλλαγές στην εκπαιδευτική πολιτική	3,68	1,229

Πηγές άγχους....

Τα αποτελέσματα που σχετίζονται με την κλίμακα **Πηγές Άγχους των Εκπαιδευτικών** δείχνουν ότι οι βασικοί παράγοντες άγχους, κατά φθίνουσα σειρά συμφωνίας αφορούν

- 1) **στη διαχείριση των ζητημάτων που αφορούν στην πανδημία**
- 2) **στον εκπαιδευτικό οργανισμό**
- 3) **σε θέματα που αφορούν σχέσεις, φόρτο εργασίας και πιέσεις χρόνου**
- 4) **στην έλλειψη στήριξης και κύρους του επαγγέλματος του πανεπιστημιακού**
- 5) **στη συμπεριφορά των φοιτητών**

Η πανδημία αύξησε την αρνητικότητα των στάσεων και στους 5 παράγοντες άγχους που σχετίζονται με την ακαδημαϊκή ζωή. Κάτι τέτοιο θα μπορούσε να θεωρηθεί ως αναμενόμενο λαμβάνοντας υπόψη ότι η πανδημία σημάδεψε την ελληνική εκπαίδευση και τη ακαδημαϊκή ζωή συνολικά, επιφέροντας μεταβολές που κανείς, φοιτητές και εκπαιδευτικοί δεν ήταν σε θέση να διαχειριστούν.

Συνθήκες εργασίας των πανεπιστημιακών κατά την περίοδο της πανδημίας

Τα τεχνικά προβλήματα και το κόστος της τηλεκπαίδευσης		1	2	3	4	5
Γ1	Η τηλεκπαίδευση απαιτεί υλικοτεχνικές προδιαγραφές τις οποίες δεν διαθέτω στο σπίτι μου	35,6	28,8	12,3	19,2	4,1
Γ3	Δυσκολεύομαι να ανταποκριθώ στα τεχνικά προβλήματα που παρουσιάζονται	32,9	38,4	23,3	1,4	4,1
Γ8	Οι ελλείψεις των φοιτητών/τριών σε κατάλληλο εξοπλισμό κάνουν δυσλειτουργική της εξ αποστάσεως εκπαίδευση	6,8	19,2	31,5	23,3	19,2
Γ12	Νιώθω ότι υποστηρίζω μόνος μου τη διαδικασία τηλεκπαίδευσης	17,8	27,4	16,4	23,3	15,1
Γ14	Το κόστος της τηλεκπαίδευσης στην ουσία το αναλάβαμε εμείς	23,3	16,4	12,3	21,9	26,0
Ζητήματα ψηφιακών δεξιοτήτων και ανάγκες επιμόρφωσης						
Δ1	Η τηλεκπαίδευση απαιτεί ψηφιακές δεξιότητες που δεν διαθέτω	42,5	31,5	16,4	8,2	1,4
Δ2	Δεν είμαι εξοικειωμένος με τη χρήση των εκπαιδευτικών πλατφορμών τηλεκπαίδευσης	50,7	24,7	15,1	8,2	1,4
Δ6	Η τηλεκπαίδευση απαιτεί ψηφιακές δεξιότητες που δεν είναι της ηλικίας μου	68,5	20,5	8,2		2,7
Δ7	Η πολιτεία δεν είχε φροντίσει να μας επιμορφώσει επαρκώς για ζητήματα τηλεκπαίδευσης	12,3	8,2	30,1	17,8	31,5
Δ8	Το πανεπιστήμιο δεν μας παρείχε την τεχνολογική υποστήριξη που χρειαζόμασταν για την τηλεκπαίδευση	32,9	17,8	26,0	12,3	11,0
Δ9	Νοιώθω ότι το υπουργείο έχει εγκαταλείψει τους πανεπιστημιακούς να τα βγάλουν πέρα μόνοι τους με τις νέες εκπαιδευτικές συνθήκες	12,3	19,2	17,8	17,8	32,9
Δ10	Χρειαζόμαστε άμεση και επικαιροποιημένη επιμόρφωση για τη ψυχολογική διαχείριση των φοιτητών/τριών μας, σύμφωνα με τα δεδομένα που έχει δημιουργήσει η πανδημία	5,5	12,3	26,0	26,0	30,1
Δ11	Τα μέσα που μας παρείχε η Πολιτεία δεν επαρκούν για να καλύψουν τα υπάρχοντα κενά σε τεχνικό εξοπλισμό	20,5	8,2	21,9	12,3	37,0

	Ζητήματα ανασυγκρότησης του κοινωνικού βίου των πανεπιστημιακών (εκπαιδευτική καθημερινότητα)					
E1	Η τηλεεκπαίδευση άλλαξε σημαντικά την καθημερινότητά μου	2,7	11,0	6,8	31,5	47,9
E2	Κατά τη διάρκεια της τηλεεκπαίδευσης εργάζομαι περισσότερο	4,1	9,6	23,3	63,0	4,1
E4	Η τηλεεκπαίδευση έχει επηρεάσει αρνητικά την οικογενειακή μου ζωή	23,3	19,2	26,0	15,1	16,4
E5	Η τηλεεκπαίδευση επιβάρυνε τον οικονομικό μου προϋπολογισμό	27,4	19,2	11,0	26,0	16,4
E6	Η τηλεεκπαίδευση έχει μεταβάλλει τη φύση της εργασίας μου	5,5	5,5	19,2	23,3	46,6
E7	Με την τηλεεκπαίδευση η εργασία μου έχασε το ενδιαφέρον της	34,2	27,4	16,4	15,1	6,8
E10	Εξαιτίας της τηλεεκπαίδευσης δεν έχω ελεύθερο χρόνο	15,1	17,8	21,9	27,4	17,8
E14	Δεν προλαβαίνω να διαβάσω	28,8	12,3	16,4	26,0	16,4
E15	Εξαιτίας της τηλεεκπαίδευσης αυξήθηκε ο χρόνος επικοινωνίας με τους φοιτητές/τριες και μειώθηκε ο χρόνος προετοιμασίας των μαθημάτων	11,0	16,4	13,7	38,4	20,5
E19	Κατά τη διάρκεια της τηλεεκπαίδευσης νοιώθω ότι δεν υπάρχει σεβασμός της ιδιωτικότητας μου	30,1	26,0	15,1	16,4	12,3
E21	Με την τηλεεκπαίδευση δεν έχω επαρκή χρόνο να τον αφιερώσω στην έρευνα	13,7	17,8	17,8	31,5	19,2
	Ζητήματα διδασκαλίας και μάθησης (εκπαιδευτική αποτελεσματικότητα)					
ΣΤ1	Η τηλεεκπαίδευση έχει αλλάξει σημαντικά τη μαθησιακή διαδικασία	5,5	19,2	16,4	26,0	32,9
ΣΤ3	Οι φοιτητές/τριες δεν συμμετέχουν ενεργά στα μαθήματα που πραγματοποιούνται από απόσταση	8,2	17,8	17,8	28,8	27,4
ΣΤ4	Η δια ζώσης διδασκαλία δεν μπορεί να αντικατασταθεί από την εξ αποστάσεως	2,7	2,7	9,6	19,2	65,8
ΣΤ5	Η εξ αποστάσεως διδασκαλία δεν συνδράμει στη δημιουργία του κατάλληλου κλίματος	6,8	9,6	21,9	17,8	43,8
ΣΤ7	Όλα τα γνωστικά πεδία δεν μπορούν να διδαχθούν και εξ αποστάσεως	4,1	6,8	13,7	32,9	42,5
ΣΤ8	Τα εξ αποστάσεως μαθήματα δεν διευκολύνουν την επίτευξη των εκπαιδευτικών στόχων	6,8	20,5	20,5	28,8	23,3
ΣΤ12	Η εξ αποστάσεως διαδικασία αξιολόγησης των φοιτητών/τριών δεν είναι κατάλληλη	12,3	8,2	20,5	28,8	30,1
ΣΤ14	Δεν είναι εύκολο να συντηρήσεις το ενδιαφέρον των εκπαιδευόμενων κατά τη διάρκεια της εξ αποστάσεως εκπαιδευτικής διαδικασίας	9,6	15,1	16,4	28,8	30,1
ΣΤ16	Η εξ αποστάσεως διδασκαλία είναι πιο κουραστική για τον εκπαιδευτικό	8,2	12,3	5,5	34,2	39,7
ΣΤ17	Με την εξ αποστάσεως διδασκαλία νοιώθω ότι συμβαίνουν πράγματα τα οποία δεν μπορώ να ελέγξω	8,2	13,7	21,9	31,5	24,7
ΣΤ18	Με την εξ αποστάσεως διδασκαλία νοιώθω ότι δεν μπορώ να ελέγχω πια την παιδαγωγική σχέση με τους/τις φοιτητές/τριές μου	11,0	12,3	19,2	32,9	24,7

Μικρά από τις κλίμακες....

Αναφορικά με το πόσο η συνθήκη της πανδημίας επηρέασε τις **εργασιακές συνθήκες των πανεπιστημιακών** παρατηρούμε ότι όσον αφορά στα τεχνικά προβλήματα και στο κόστος της τηλεεκπαίδευσης (κλίμακα Γ) τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετώπισαν είχαν να κάνουν με τις ελλείψεις των φοιτητών σε κατάλληλο εξοπλισμό (Γ8, Μ.Ο.:3,28/5), αλλά και με το οικονομικό κόστος της τηλεεκπαίδευσης που ουσιαστικά το επωμίστηκαν οι ίδιοι (Γ14, Μ.Ο.:3,11/5).

Όσον αφορά σε **ζητήματα ψηφιακών δεξιοτήτων και ανάγκες επιμόρφωσης** (κλίμακα Δ) τα υποκείμενα δήλωσαν σε μεγάλο βαθμό ότι χρειάζονται άμεση και επικαιροποιημένη επιμόρφωση για τη ψυχολογική διαχείριση των φοιτητών τους (Δ10, Μ.Ο. 3,63/5), ενώ παράλληλα δηλώνουν ότι αισθάνονται εγκαταλελειμμένοι από το Υπουργείο αναφορικά με την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της πανδημίας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση (Δ9, Μ.Ο.:3,4/5).

Σχετικά με την **εκπαιδευτική καθημερινότητα των πανεπιστημιακών** (κλίμακα Ε), το σύνολο σχεδόν των υποκειμένων δήλωσε ότι η επαγγελματική του ρουτίνα άλλαξε σε σημαντικό βαθμό λόγω της πανδημίας (Ε1 Μ.Ο.:4,11/5), καθώς, μεταξύ άλλων, εργάζονται πολύ περισσότερες ώρες κατά τις πρωτόγνωρες αυτές συνθήκες (Ε2, Μ.Ο.: 4,45/5), ενώ η πανδημία φαίνεται να έχει μεταβάλλει τη φύση του επαγγέλματος του πανεπιστημιακού δασκάλου (Ε6, Μ.Ο.: 4/5).

Όσον αφορά σε **ζητήματα εκπαιδευτικής αποτελεσματικότητας**, οι πανεπιστημιακοί δάσκαλοι πιστεύουν ότι η εξ αποστάσεως διδασκαλία δεν μπορεί να αντικαταστήσει την δια ζώσης διαδικασία (ΣΤ4, Μ.Ο.:4,42/5), καθώς δεν μπορούν όλα τα γνωστικά αντικείμενα να διδαχθούν με τις μεθοδολογίες της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης (ΣΤ7, Μ.Ο.:4,03/5), ενώ παράλληλα δηλώνουν ότι η εξ αποστάσεως διδασκαλία είναι πολύ πιο κουραστική από ότι η διδασκαλία εντός αμφιθεάτρων και αιθουσών διδασκαλίας (ΣΤ16, Μ.Ο.: 3,85/5).

Μερικά αποτελέσματα

- Ο βαθμός συμφωνίας στην κλίμακα, που σχετίζεται με τα τεχνικά προβλήματα και το κόστος της τηλεκπαίδευσης ανέδειξε ότι οι εκπαιδευτικοί θεώρησαν ότι υπήρξαν τεχνικά προβλήματα που δυσχέραναν την εργασία τους, ενώ την ίδια στιγμή ανέλαβαν ένα σημαντικό κόστος υποδομών και τεχνολογικού εξοπλισμού.
- Τα υποκείμενα του δείγματος φαίνεται να μην προβληματίζονται για τις ψηφιακές δεξιότητές τους και τον βαθμό ανταπόκρισής τους στις ψηφιακές ανάγκες της τηλεκπαίδευσης. Εξάλλου, έρευνες στην Ελλάδα, σε ένα ευρύ χρονικό φάσμα έχουν δείξει ότι η εκπαιδευτική κοινότητα παρακολουθεί τις εκπαιδευτικές εξελίξεις και ανταποκρίνεται μάλλον ικανοποιητικά.
- Ωστόσο, το δείγμα θεωρεί ότι το Υπουργείο δεν ανταποκρίθηκε όπως θα έπρεπε στην υποστήριξη του έργου των πανεπιστημιακών ως προς την εξ αποστάσεως εκπαίδευση ως προς δύο βασικούς παράγοντες: (α) Ως προς την επιμόρφωση και (β) ως προς την υλικοτεχνική υποστήριξη. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι οι εκπαιδευτικοί επιζητούν και επιμόρφωση εστιασμένη στην ψυχολογική διαχείριση – υποστήριξη των φοιτητών τους (Mean=4,52, S.D.= 0,777).
- Γενικότερα οι πανεπιστημιακοί δάσκαλοι πιστεύουν η ευθύνη της τηλεκπαίδευσης έχει μεταφερθεί στους ίδιους, οι οποίοι και καλούνται να καλύψουν όσα δεν κάλυψε το Υπουργείο .

Μερικά αποτελέσματα

- Οι πανεπιστημιακοί του δείγματος δείχνουν να συμφωνούν ότι, σε γενικές γραμμές, η τηλεκπαίδευση επηρέασε την καθημερινότητά τους και τον κοινωνικό τους βίο.
- Επικεντρώνουν την προσοχή τους στη φύση και στον χρόνο της εργασίας τους, αλλά και στο γεγονός ότι νοιώθουν εκτεθειμένοι.
- Νοιώθουν ότι αλλάζει η φύση της εργασίας τους και ότι έχει επιβαρυνθεί ο οικογενειακός τους προϋπολογισμός.
- Ο βαθμός συμφωνίας του δείγματος στην κλίμακα που αφορά στα ζητήματα και διδασκαλίας και μάθησης έδειξε την ασύγκριτη αξία της δια ζώσης διδασκαλίας, την αδυναμία αξιολόγησης της φοιτητικής επίδοσης, την αδυναμία συμμετοχής όλων των φοιτητών στην εξ αποστάσεως εκπαιδευτική διαδικασία, την αδυναμία διδασκαλίας όλων των μαθημάτων εξ αποστάσεως κ.λπ. Όλα τα ευρήματα συμφωνούν με ευρήματα παρόμοιων ερευνών κατά τη διάρκεια, αλλά και πριν την πανδημία.

Σας ευχαριστώ πολύ για την
προσοχή & την υπομονή σας!